ARAŞTIRMA 116 İNSAN HAKLARI

2020 YETİM RAPORU

MAYIS 2020

CANSU NAR

www.insamer.com
info@insamer.com
www.ihh.org.tr

DÜNYA YETİMLER GÜNÜ 15 RAMAZAN

İHH İNSANİ YARDIM VAKFI

2020 Yetim Raporu

Araştırma 116
İnsan Hakları
Mayıs 2020

Hazırlayan
Cansu Nar

Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Ahmet Emin Dağ

Editör
Ümmühan Özkan

Web Editörü
Sueda Nur Çokadar

Referans için: Nar, Cansu, *2020 Yetim Raporu*. Araştırma 116, İNSAMER, Mayıs 2020.

Bu yazının içeriği ile ilgili bütün sorumluluk müellifine aittir.

©İNSAMER 2020
Bu yayının bütün hakları mahfuzdur. Sadece kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Nuhun Gemisi
Sayfa Tasarım
Nurgül Ersoy

Baskı: Pelikan Basım
Maltepe Mh. Gümüşsuyu Cd.
Odin İş Merkezi No. 1/28
Topkapı-İSTANBUL

İHH İNSANİ YARDIM VAKFI

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الإجتماعية

İNSAMER, İHH İnsani Yardım Vakfı'nın araştırma merkezidir.

İÇİNDEKİLER

Giriş	**1**
Yetim ve Yetimlik	**2**
Sosyal Yetimlik	**5**
Dünyada Yetimler	**8**
Savaş Mağduru Yetimler	**12**
Engelli Yetimler	**14**
Uluslararası Evlat Edinme Programları *(Babylift)*	**16**
Kayıp Mülteci Çocuklar	**18**
Çocuk ve Eğitim	**21**
Sonnotlar	**24**

Karagümrük Mh. Kaleboyu Cd. Muhtar Muhittin Sk. No:6 PK.34091 Fatih / İstanbul - TÜRKİYE

www.insamer.com • info.insamer.com

GİRİŞ

Günümüzde ebeveyn korumasından mahrum kalmış çocuklar için çalışan resmî ve sivil çok sayıda kurum bulunmasına rağmen hâlihazırda yardım bekleyen yüz binlerce çocuk olduğu bilinmektedir.

Dünya genelinde her üç saniyede bir, yani her gün ortalama 10.000 çocuk yoksulluk, açlık veya bunlara bağlı nedenlerle hayatını kaybetmektedir.

Dünyadaki yetim ve kimsesiz çocuk sayıları doğal ya da insan eliyle üretilen krizler nedeniyle her geçen gün artmaktadır. Çocukların yetim ve korumasız kalmasını önlemek mümkün olamasa da yetimlik sebeplerini azaltmak için yapabilecek çok şey vardır. Dünyada yetim sayısını artıran koşulların etkisini sınırlamak için özellikle afet ve krizlere hazırlık konusunda önleyici tedbirler geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca çok sayıda çocuğun yetim veya kimsesiz kalmasına yol açan çatışmaların durdurulması da büyük önem arz etmektedir.

Yanlış kişilerin insafına bırakıldıklarında telafisi mümkün olmayan kayıplar yaşayabilecek olan yetimlere sahip çıkılması, toplumların geleceği açısından hayati önemdedir. Günümüzde ebeveyn korumasından mahrum kalmış çocuklar için çalışan resmî ve sivil çok sayıda kurum bulunmasına rağmen hâlihazırda yardım bekleyen yüz binlerce çocuk olduğu bilinmektedir.

Yetimlere yönelik daha verimli ve geniş kapsamlı çalışmalar yapılabilmesi için bu alanda faaliyet gösteren resmî ve sivil tüm kurumların aralarındaki iş birliğini arttırması zorunludur.

Elinizdeki çalışma, toplumun bu en hassas ve kırılgan kesimini oluşturan yetim ve korumasız çocuklar konusuna dikkat çekmek ve dünyadaki yetim gerçeğini çeşitli boyutlarıyla ortaya koymak üzere hazırlanmıştır.

YETİM VE YETİMLİK

Çocukluk; insanın bebeklik ve ergenlik dönemlerini kapsayan süreci ifade etmektedir. Anne babanın görevi, çocuğun hem fizyolojik temel ihtiyaçlarını hem de psikososyal ihtiyaçlarını karşılamak ve onu hayata hazırlayarak sağlıklı bir birey olarak yetiştirmektir. Hayatın bu en kritik dönemini anne ve/veya babasının koruyucu atmosferinden yoksun geçiren her çocuk yetim sayılmaktadır.

Günümüz dünyasında yaşanan sosyal ve ekonomik sorunlar yeni yetimlik tanımları da ortaya çıkarmaktadır. Toplumun bu en kırılgan kesimi ile ilgili gerekli önlemler alınmazsa sorunun boyutlarının çok daha yıkıcı bir krize dönüşmesi kaçınılmaz görünmektedir. Zaman zaman farklı şekillerde ifade edilse de tüm kültürlerin üzerinde ittifak ettiği *yetim* tanımı, genellikle anne veya babasını yahut her iki ebeveynini kaybetmiş ve henüz buluğ çağına girmemiş çocuklar için kullanılmaktadır. İslam'da ise sadece babasını kaybeden çocuğa yetim, annesini kaybeden çocuğa öksüz denilmektedir. Bunlardan farklı olarak bir de ebeveynlerinden en az biri hayatta olmasına rağmen bu kişilerin çocuklarına karşı ebeveynlik vazifelerini yerine getirmemeleri ile oluşan *sosyal yetimlik*, bir diğer anlamıyla *hükmi yetimlik* kavramı söz konusudur.

İnsan yaşamının ilk 18 yılı yalnızca fiziksel gelişim dönemi değildir; bu süreç aynı zamanda psikolojik etkileriyle sosyolojik bir dönemdir. Dolayısıyla bireyin bu süreçteki yetişme şartları, sadece kendisinin kalan ömrünü değil, toplumun ruh sağlığı ile ilgili fotoğrafı da belirlemektedir.

Günümüz dünyasında yaşanan sosyal ve ekonomik sorunlar yeni yetimlik tanımları ortaya çıkarsa da yetim tanımı genellikle anne veya babasını yahut her iki ebeveynini kaybetmiş ve henüz buluğ çağına girmemiş çocuklar için kullanılmaktadır.

UNICEF verilerine göre dünyada her gün 10.000'e yakın çocuk öksüz ve/veya yetim kalmaktadır; yine uluslararası kabul gören rakamlara göre, öksüz ve yetim çocuk sayısı en az 140 milyondur. Ancak dünyada resmî istatistiklere yansımayan milyonlarca yetim veya kimsesiz çocuğun daha yaşadığını gösteren pek çok kanıt bulunduğu düşünülünce bu rakamın gerçekte çok daha fazla olduğuna kuşku yoktur.

Bir çocuğun anne babasından birini veya her ikisini kaybetmesi, çocuk için maddi manevi birçok sorunun başlangıcı olabilmektedir. Örneğin dünya genelinde her üç saniyede bir, yani her gün ortalama 10.000 çocuk yoksulluk, açlık veya bunlara bağlı nedenlerle hayatını kaybetmektedir. Bu rakamın büyük bölümünü yetim ve kimsesiz çocukların oluşturduğu bilinmektedir. Eldeki veriler bu konuda durumun en endişe verici olduğu ülkelerin büyük bölümünün Sahra-altı Afrika ve Güney Asya'da bulunduğunu göstermektedir.[1]

Yetimliğe yol açan en yaygın sebeplerden biri kuşkusuz doğal afetlerdir. Son 20 yılda meydana gelen doğal afetlerde 750.000'e yakın insan hayatını kaybetmiş, bunun sonucunda da yüz binlerce çocuk yetim

veya korumasız kalmıştır. Bu ölümlerin %79'u Bangladeş, Pakistan, Endonezya, Hindistan, Filipinler gibi Asya'nın kırılgan ülkelerinde yaşanmıştır; dolayısıyla yetim sayılarının en yüksek olduğu yerler de bu ülkelerdir.

Bir diğer yaygın yetimlik sebebi ise kronik hastalıklar veya salgınlardır. Sağlık altyapısının yetersizliği veya patlak veren bir salgın hastalık, toplumlarda önemli sayıda can kaybına yol açabilmektedir. Dünya genelinde toplam ölümlerin %68'i bulaşıcı olmayan hastalıklardan kaynaklanırken, bulaşıcı hastalıkların bu orana etkisi yaklaşık %22,5'tir.

Sağlık altyapısının yetersizliğine bağlı ölümler, ekonomik olarak az gelişmiş ülkelerdeki ebeveyn ölümlerinin en yaygın sebeplerinden biridir. Bu ölümler yüzünden her yıl kaç çocuğun yetim kaldığı ise tam olarak bilinmemektedir.

Rakamlar, 2000-2014 arası dönemde dünya genelinde her 10.000 kişiye yaklaşık 15 doktor ve 33 hemşire düştüğünü göstermektedir. Bu genel tablo dışında ise İslam ülkelerinde her 10.000 kişiye 8 doktor ve 18 hemşire düştüğü belirtilmektedir. Sağlık altyapısının yetersizliğinden kaynaklı ölümler açısından en kötü durumda olan ülkelerin Somali, Nijer, Sierra

UNICEF verilerine göre dünyada her gün 10.000'e yakın çocuk öksüz ve/veya yetim kalmaktadır; yine uluslararası kabul gören rakamlara göre, öksüz ve yetim çocuk sayısı en az 140 milyon civarındadır.

Leone, Çad ve Afganistan olduğu anlaşılmaktadır. Buralarda her 10.000 kişiye düşen doktor ve hemşire sayıları şöyledir: Somali (1-5), Nijer (1-6), Sierra Leone (1-9), Çad (2-3) ve Afganistan (2-7).

Bugün dünya genelinde 18 ila 60 yaş arasındaki her 1.000 kadından ortalama 140'ı bulaşıcı veya bulaşıcı olmayan hastalıklar sebebiyle hayatını kaybetmektedir. Bu ise geride kalan bakıma muhtaç çok sayıda çocuk anlamına gelmektedir.

Yetimliğe sebep olan en önemli faktörlerden biri de savaş veya çatışmalardır. Örneğin sadece 2018 yılındaki silahlı çatışmalarda 100.000'e yakın insan hayatını kaybetmiş, bu süreçte on binlerce çocuk yetim/öksüz ve kimsesiz kalmıştır. Bu ölümlerin %80'i İslam ülkelerinde gerçekleşmiştir.[2] İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana yaşanan en büyük insani kriz olarak kabul edilen Suriye'deki iç savaş sebebiyle 18 yaş altı 9.200.000 çocuk bir şekilde yardıma muhtaç hâle gelmiştir.[3] Sürekli yer değiştirmeler nedeniyle Suriyeli yetimlere dair gerçek rakamlar bilinmemekle birlikte, savaş yüzünden ülkede 1 milyona yakın çocuğun yetim kaldığı tahmin edilmektedir.

Ebeveynlerden birinin veya her ikisinin kaybı yahut hayatta olmalarına rağmen görevlerini yerine getirmemeleri, çocukları türlü tehlikelerle karşı karşıya bırakmaktadır. Yetimler ve ebeveynleri tarafından terk edildikleri için yetim statüsünde olan çocuklar tehditlere karşı savunmasız kalırken, aile korumasındaki çocuklar savaş, doğal afet, yoksulluk veya hastalık durumlarında nispeten daha korunaklı bir hayat yaşamaktadır. Bu noktada yetim veya kimsesiz çocukların sorunlarının bireysel meseleler olmadığının altını çizmek gerekmektedir. Zira unutulmamalıdır ki, güvenli ve sağlıklı ortamlarda yetişmeyen çocukların sorunlu bireyler olarak toplum hayatına katılması, başka ciddi toplumsal problemlere sebep olmaktadır.

Ebeveynlerden birinin veya her ikisinin kaybı yahut hayatta olmalarına rağmen görevlerini yerine getirmemeleri, çocukları türlü tehlikelerle karşı karşıya bırakmaktadır.

Yetim ve kimsesiz çocukların hayatlarını idame ettirebilme imkânlarının zayıflığı, birçok tehlikenin merkezine çekilmelerine sebep olmaktadır. Bu çocuklar barınma ve gıda gibi temel ihtiyaçlar karşılığında veya aidiyet hissi gibi duygusal gereksinimlerle suç şebekelerinin ağına kolayca düşebilmektedir.

Savaş, yoksulluk gibi nedenlerle gerçekleşen büyük göç hareketleri, on binlerce çocuğun refakatsiz ve korumasız olarak yer değiştirmesine sebep olmaktadır. Günümüzde pek çok Avrupa ülkesinin kayıp listesinde binlerce çocuk olduğu, binlercesinin de doğum kaydı dahi bulunmadığı için hiçbir listede yer almadığı belirtilmektedir. Yetim çocuklar ya kendi ülke sınırlarında ya da göç sırasında insan ticareti yapan çeşitli suç örgütlerinin hedefi olmaktadır. Suriye'de başlayan savaştan sonra Avrupa'ya sığınmacı olarak gelen çocuk sayısının 200.000 civarında olduğu ve son beş yılda 10.000'den fazla çocuğun Avrupa ülkelerinde kaybolduğu belirtilmektedir.[4]

Başta Afrika kıtası ülkeleri olmak üzere yoksulluk ve kıtlığın yaşandığı yerlerde yürütülen yoğun misyonerlik faaliyetleri de yetimleri hedef alan önemli tehlikeler arasındadır. Örneğin Batılı misyoner teşkilatları tarafından kurulan yetimhanelere alınan çocuklar, buralarda ekonomik yoksunlukları istismar edilerek dinlerini değiştirmeleri için çeşitli operasyonlara maruz kalmaktadır.

SOSYAL YETİMLİK

Yetim tanımı, geleneksel anlamda buluğa ermeden babasını kaybetmiş çocuklar için kullanılırken günümüzde genel olarak 18 yaşın altında olup bir veya iki ebeveyni de vefat etmiş çocuk için kullanılmaktadır. Ancak günümüz dünyasında her iki ebeveyni de hayatta olduğu hâlde ihmal edilen milyonlarca çocuk olduğu da bilinmektedir. Bu çocukların durumu da sosyal yetimlik kavramı ile ifade edilmektedir. Bu tanım, ebeveynlerin sorumluluklarını yerine getirmemesi sonucu çocuğun yaşadığı yoksunluğu anlatmak için kullanılmaktadır. Çocuğun kimlik oluşumunda ilk ve en temel yapı olan ailenin ve dolayısıyla ebeveynin yokluğu; sevilme, saygı duyulma, korunma ve desteklenme konusunda çocukta ciddi travmalara yol açmaktadır. Topluluk içerisinde kimsesizlik anlamına gelen bu durum, sosyal yetimlik olarak ifade edilmektedir.

Sosyal yetimlik; anne babanın bilinçsizliği, sosyal ve ailevi problemler, evlilik dışı doğumlar, küçük yaşta veya istenmeyen gebelik sonucu doğumlar ve başka birçok faktöre bağlı olarak gelişebilmektedir.[5] Psikolojik problemler, aile içi şiddet, madde ve alkol bağımlılığı, fiziksel ve zihinsel yetersizlik, yoksulluk, ağır/fazla mesai koşulları, aileden uzakta çalışma, ev dışı sosyalleşme, internet ve sosyal medya bağımlılığı gibi faktörler de aile ortamının bozulmasına, çocuğun yalnız kalmasına sebep olmaktadır. Çocuk nazarında ebeveynlerinden en az biri hayattayken başka bir yere bırakılmanın geçerli hiçbir mazereti yoktur. Travmaya sebep olan bu durum, aynı zamanda çocuğun bedensel ve zihinsel sağlığını da olumsuz etkilemektedir.

İstatistikler dünya genelinde yetimhanelerde yaşayan 2,7 milyon çocuğun %90'ını sosyal yetimlerin oluşturduğunu ortaya koymaktadır.[6] Sokakta yaşayan çocuk sayısı ise tam olarak tespit edilememektedir. Birçok çocuk yiyecek, içecek, kalacak yer gibi temel ihtiyaçları karşılansa da ihtiyaçlarına ve yaşına uygun düzenli eğitim alma, ileride sağlıklı bir yetişkin olabilmek için gerekli olan sevgi, ilgi ve desteği görme noktasında ciddi yoksunluklar yaşamaktadır.[7]

Sosyal yetimliğin sonuçları ebeveyn kaybından doğan yetimliğin sonuçları ile benzerlik göstermekle birlikte, başka bazı ağır psikolojik sonuçları da olabilmektedir. Genellikle fiziksel ve cinsel istismar mağduru olan bu gruptaki çocuklarda, yaşadıkları olumsuzluklar nedeniyle çeşitli bedensel ve ruhsal rahatsızlıklar gelişebilmektedir. Anne veya

baba hayatta olmasına rağmen çocuğun kabullenilmeyişi, aile ortamından mahrum bırakılması, çocukta yaşam boyu süren travmalara sebep olmakta; zihinsel aktivitede gerileme, değersizlik duygusu, sevgisizlik ve yalnızlık hissi gelişebilmektedir. Böylesi duygusal travmalar yaşa-

Sosyal yetimlik tanımı, ebeveynlerin sorumluluklarını yerine getirmemesi sonucu çocuğun yaşadığı yoksunluğu anlatmak için kullanılmaktadır.

İstatistikler dünya genelinde yetimhanelerde yaşayan 2,7 milyon çocuğun %90'ını sosyal yetimlerin oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Sadece 2018 yılındaki silahlı çatışmalarda 100.000'e yakın insan hayatını kaybetmiş, bu süreçte on binlerce çocuk yetim/öksüz ve kimsesiz kalmıştır.

Savaş, yoksulluk gibi nedenlerle gerçekleşen büyük göç hareketleri, on binlerce çocuğun refakatsiz ve korumasız olarak yer değiştirmesine sebep olmaktadır.

yan bireyler için yanlış arkadaşlıklar kurma, madde ve alkol bağımlılığı, fuhşa zorlanma, kaçırılma vb. riskler de artmaktadır. Ayrıca aidiyet hissi geliştirme konusunda sorun yaşayan bu çocuklarda öfke ve saldırganlık, sosyal uyumsuzluk ve suça karışma gibi olumsuzluklar da sık görülebilmektedir. Elbette tüm yetim ve sosyal yetimlerin olumsuz şartlarda yaşadığını söylemek doğru değildir; resmî kurumlarca gözetim ve koruma altına alınan bu çocukların koşullarının iyileştirilmesi için çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Bu çocuklara karşı görevli olan tüm kurumların gerekli çalışmaları her zaman hakkıyla yerine getirmesi büyük önem arz etmektedir; zira ileride toplumsal anomi unsuru olabilecek potansiyeldeki grupların zamanında teşhis edilip rehabilite edilmesi, hem ülkenin hem de dünyanın geleceği için kritik önemdedir. Özetle; toplumların refahı ve kalkınması için bütün çocukların sağlıklı ortamlarda yetişmesi ve iyi eğitim alması öncelikli koşullardan biridir.

Sebeplerine ve sonuçlarına bakıldığında sosyal yetimlik konusunun tüm toplumu ilgilendiren; siyasi, sosyal ve dinî arka planı olan ve bütüncül bir çalışma gerektiren bir mesele olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada yalnızca sonuç olan yetimlikle ilgilenmek yeterli değildir; bu sonuca götüren sebeplerin tespit edilerek ortadan kaldırılması da büyük önem arz etmektedir. Bu amaçla resmî kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarınca bilinçlendirme ve destekleme çalışmaları yapılarak bireylerin hassasiyetlerinin artırılması sağlanabilir. Toplumların en öncelikli meselelerinden biri olan bu konuyla ilgili ciddi sosyal ve psikolojik tedbirlerin alınmasını gerekmektedir. Bu noktada, her kesimin kolaylıkla ulaşabileceği maddi ve manevi destek merkezleri oluşturulması önemli bir adım olacaktır.

Bugün tüm dünyadaki yetim sayısının 140 milyondan fazla olduğu tahmin edilmektedir.

DÜNYADA YETİMLER

Savaş ve çatışmalar, doğal afetler, salgın hastalıklar, ekonomik yoksulluk, göç hareketleri gibi sorunlar nedeniyle yetim sayısı tüm dünyada giderek artmaktadır. 7,7 milyar olarak tahmin edilen dünya nüfusunun 2,2 milyarını oluşturan çocuklar her gün türlü sebeplerle korunmasız kalmaktadır. Anne veya babasından birini veya her ikisini kaybeden 0-18 yaş arası çocuk yetim olarak kabul edildiğinde, bugün tüm dünyadaki yetim sayısının 140 milyondan fazla olduğu tahmin edilmektedir.[8] 61 milyonu Asya, 52 milyonu Afrika, 10 milyonu Latin Amerika ve 7,3 milyonu Doğu Avrupa ve Orta Asya coğrafyasında yaşayan bu çocukların yaklaşık 15,1 milyonunun her iki ebeveynini de kaybettiği belirtilmektedir.[9]

Bütün bu resmî verilerin yanı sıra dünya genelinde değişik sebeplerle birçok çocuğun "yetim" olarak kaydedilmediği de bilinmektedir. "Görünmez çocuklar" yani doğum kaydı hiç tutulmamış olanlar, tutulsa bile ebeveyni öldüğünde akrabası sahip çıktığı için yetim olarak belirtilmemiş olanlar veya farklı teknik imkânsızlıklar ve ihmaller nedeniyle kaydedilmemiş olanlar dâhil pek çok yetim çocuk vardır. Bütün bu vakalar dikkate alındığında, dünya genelindeki gerçek yetim sayısının 400 milyonu bulacağı tahmin edilmektedir.[10]

Günümüzde yetimliğe yol açan ve yetim sayısını arttıran sebeplerin başında savaşlar ve iç çatışmaların geldiği görülmektedir. Özellikle yetim sayılarının çok yüksek olduğu Suriye, Irak, Doğu Türkistan, Somali, Mali, Sudan, Filistin, Afganistan, Orta Afrika Cumhuriyeti, Mısır, Kenya, Nijerya, Yemen, Myanmar ve Cezayir gibi ülkelere bakıldığında buraların ya sıcak çatışma bölgeleri ya baskıcı rejimlerin hüküm sürdüğü coğrafyalar ya da yakın geçmişte büyük çatışmaların yaşandığı yerler olduğu görülmektedir. Bu ülkelerdeki yetim sayıları neredeyse tüm dünyadaki yetimlerin üçte birine tekabül etmektedir.

Doğal afetler sonucu ortaya çıkan insani krizler de ebeveyn kaybına yol açan en önemli sebepler arasındadır. Her yıl yaşanan afetlerde ortalama 500.000'e yakın insan hayatını kaybetmekte, milyonlarca insan büyük maddi zarara uğramaktadır. Bu afetlerin en yıkıcı sonuçlarından biri hiç kuşkusuz geride kalan binlerce korunmasız çocuktur. Bölgelere göre niteliği farklı olan doğal afetlerin yol açtığı hasar da farklıdır. Örneğin Endonezya, İran, Nepal gibi ülkelerde depremler; Afrika ülkelerinde kuraklık ve açlığa bağlı yetimlik dikkat çekmektedir. Görece kalkınmış ülkelerle Batı ülkelerinde ise, ağırlıklı

olarak sosyal yetimlik vakaları görülmektedir.

Ebeveyn kaybı yaşayan çocukları bekleyen riskler ve tehditler, bir sebeple korumasız kalan tüm çocuklar için söz konusu olduğundan bu çocukların tamamının koruma altına alınması büyük önem arz etmektedir. Ağır işlerde çalıştırılma, çocuk askerlik, organ ve fuhuş mafyası ile çeşitli suç örgütlerinin ağına düşme bu çocukların en sık maruz kaldığı tehlikelerdir. Örneğin günümüzde 30'dan fazla ülkede yaklaşık 300.000 çocuğun aktif olarak savaştırıldığı,[11] dünya genelinde 5-17 yaş arası en az 218 milyon çocuk işçi olduğu ve bunların en az 73 milyonunun tehlikeli işlerde çalıştırıldığı bildirilmektedir.[12] Bu çocukların önemli bir kısmını yetim veya kimsesiz çocuklar oluşturmaktadır. 1987-2007 yıllarını kapsayan 20 yıllık sürede kayıtlara geçen kayıp çocuk sayısı 1 milyondur. Bu çocukların büyük bölümünün suç örgütlerince kaçırıldığı tahmin edilmektedir.[13]

Yetim çocukların karşılaştığı en ciddi sorunlardan biri de ilk bakışta fark edilmesi kolay olmayan toplumsal dışlanma ve izolasyondur. Ebeveynlerden birinin veya her ikisinin kaybı nedeniyle oluşan psikolojik yıkım, çocuğun kendini kapatmasına yol açabildiği gibi akraba, akran veya toplumun farklı muamelesi de çocuğun kendisini yalnızlaştırmasına sebep olabilmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün yaptığı bir çalışma, 10-19 yaş arası intihara bağlı ölümlerin 2002'den itibaren arttığını ortaya koymaktadır.[14] Bu rakamlar, intihar kelimesi ile yan yana gelmemesi gereken bir çağ olan çocukluk ve ergenlik dönemlerindeki travmaların zannedildiğinin aksine geçici olmadığını açıkça göstermektedir.

Mülteci durumuna düşme veya başka ülkelere evlatlık verilme, yetim çocukların karşı karşıya kaldığı en ciddi sorunlardan biridir. Özellikle mülteci durumundaki yetim veya korumasız çocuklar istismar, horlanma, dini veya ırkından dolayı ayrımcılığa uğrama gibi tehditlerle her an karşılaşabil-

Günümüzde 30'dan fazla ülkede yaklaşık 300.000 çocuğun aktif olarak savaştırıldığı, dünya genelinde 5-17 yaş arası en az 218 milyon çocuk işçi olduğu ve bunların en az 73 milyonunun tehlikeli işlerde çalıştırıldığı bildirilmektedir.

mektedir. Bu gruptaki çocuklar için yukarıdaki tehditler bertaraf edilse bile göç edilen ülkelerde uygulanan asimilasyon politikaları, bu çocuklar için ömür boyu sürecek bir başka risk olarak öne çıkmaktadır.

Eğitim konusu yetim ve korumasız durumdaki çocuklar için en sorunlu alanlardan biridir. Bugün pek çok araştırma ebeveyn yokluğu ile akademik başarı arasında doğrudan bir ilişki olduğunu net bir şekilde göstermektedir. Yapılan çalışmalar, tek ebeveynli veya kimsesiz çocukların eğitim başarısının ebeveynleri yanında büyüyen çocuklara göre daha düşük olduğunu ortaya koymuştur. Buna bir de savaş ortamında yetimlik durumu eklendiğinde, bu çocukların hem eğitim sistemine katılımlarının hem de eğitim başarılarının büyük oranda düştüğü görülmektedir. Bugün dünya genelinde düzenli olarak okula gidemeyen ve eğitim alamayan çocuk sayısı 263 milyondur.[15]

Eğitim seviyesinin en düşük olduğu ülkelerin ortak özelliklerine bakıldığında, buraların yoksulluk ve savaş bölgeleri olduğu görülmektedir. Üstelik bu ülkeler dünyanın en az gelişmiş ülkeleri olduğundan, bu konudaki eksiklik kronik bir sorun olarak birkaç nesli etkileyen sonuçlar doğurmaktadır. Örneğin 11 milyon çocuk nüfusu bulunan Suriye'de okul çağındaki 8 milyon çocuktan 3 milyonu okula gidememektedir.[16] Afganistan'da uzun yıllar süren savaş sona ermiş olsa da ülkedeki okul çağındaki çocukların %42'si hâlâ okula gidememektedir. Okulsuz kalan çocukların büyük bölümünü ise kız çocukları oluşturmaktadır. Somali'de de okul çağı çocuklarının %49'u okula gidememektedir.[17] Yemen'de ise hiç okula gidemeyen çocuk sayısı 2 milyondur.[18]

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Raporu'na göre, sadece temel düzeyde eğitim alabilen veya okuma yazmayı çevresinden öğrenebilenlerin yoksulluk, savaş ve doğal afet yaşanan bazı ülkelerdeki oranları şöyledir: Güney Sudan ve Mali %27, Afganistan %28, Etiyopya %49, Haiti %52, Pakistan %55, Bangladeş %57.[18] Burada verilen rakam ve dilimler sürekliliği olan bir eğitimi değil, yalnızca okuryazarlığı ifade etmektedir; dolayısıyla bu ülkelerdeki genel eğitim kalitesindeki görünümün gerçekte çok daha olumsuz olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca eğitim imkânından mahrum kalan çocukların çoğunluğunun yetim veya kimsesiz olduğu tahmin edilmektedir.[20]

Çocukların, özellikle yetimlerin korunması, toplumların en temel vazifelerinden biridir. Bu bağlamda dev-

Yapılan çalışmalar, tek ebeveynli veya kimsesiz çocukların eğitim başarısının ebeveynleri yanında büyüyen çocuklara göre daha düşük olduğunu ortaya koymuştur.

letlerin çocukların hukuki haklarının korunması, sağlıklı ve güvenli ortamlarda yetişebilmeleri için etkili sosyal politikalar geliştirmeleri büyük önem arz etmektedir. Ancak pek çok ülke bu konuda kelimenin tam anlamıyla sınıfta kalmış durumdadır. Çocuk haklarını gerçekleştirme düzeyine göre en düşük seviyede bulunan Asya kıtasında 61 milyon yetim tamamen savunmasız bir hayat sürme riskiyle karşı karşıyadır. Bu konuda acil önlem alması gereken ülkelerin başında, 31 milyonu bulan resmî yetim sayısıyla Hindistan gelmektedir. Doğumların sadece %41'inin kayıtlı olduğu ülkede, geleneksel sınıflar arasındaki katı çizgiler sebebiyle yaşanan toplumsal eşitsizlik, yoksulluk ve diğer olumsuzluklar yüzünden gelişen hastalık ve salgınlar, ülkedeki yüksek yetim nüfusunun asıl sebebi olarak görülmektedir. Yine Asya kıtası ülkelerinden Bangladeş'te 4,9 milyon,[21] Pakistan'da 4,4 milyon[22] yetim bulunduğu tahmin edilmektedir. Bu ülkelerde de doğum kaydı sistemi gelişmediğinden görünmez çocuk olarak tanımlanan kısımdaki yetim sayılarının öngörülen rakamlardan çok daha fazla olduğu tahmin edilmektedir.

Afrika kıtasında ise Nijerya 17,5 milyon yardıma muhtaç yetim sayısıyla bu alanda en sorunlu ülkelerin başında gelmektedir.[23] Bu ülkedeki çocukların 2,5 milyonunun HIV nedeniyle yetim kaldığı bildirilmektedir.[24] Bir diğer kıta ülkesi Etiyopya'da ise 6 milyon yetim vardır.[25] Burada da 14 yaş altı çocukların %44'ünden fazlası HIV nedeniyle yetim kalmıştır.[26] Yine Uganda'da 2,9 milyon, Sierra Leone'de 310.000 çocuğun bu hastalık sebebiyle yetim kaldığı belirtilmektedir.[27] Zimbabve'deki yetimlerin %74'ünün, Güney Afrika'dakilerin de %63'ünün yetimlik sebebinin HIV olduğu kaydedilmiştir.[28] 3 milyona yakın yetimin bulunduğu Kenya'daki çocukların üçte biri de bu hastalık yüzünden yetim kalmıştır.[29] Afrika genelinde çok sayıda çocuk da ebeveynlerinden geçen bu virüs dolayısıyla yaşamını yitirmiştir. Örneğin 6 milyon yetimin bulunduğu Etiyopya'da, bu çocukların en az 85.000'inin HIV taşıyıcısı olduğu belirtilmektedir.[30] Dünya genelinde bu virüs sebebiyle yetim kalan çocuk sayısının 13 milyondan fazla olduğu tahmin edilmektedir.[31]

Yetim nüfusun fazla olduğu ülkelerin ortak özelliği, en az gelişmiş ülkeler kategorisinde olmalarıdır. Söz konusu ülkelerin nüfuslarının en az yarısı, yoksulluk sınırı altında yaşamaktadır. Bu ülkelerdeki kronik yoksulluktan en fazla etkilenen kesimse çocuklardır; mevcut olumsuz koşullar, çocukların yaşam hakkını tehdit etmektedir.

Küresel çatışmalarda yer alan çocuk asker sayısının beş yıl içinde %159 arttığı ve 2012'den bu yana 30'dan fazla ülkede en az 300.000 çocuğun aktif olarak savaştığı belirtilmektedir.

SAVAŞ MAĞDURU YETİMLER

Herkes için çok zorlu olan savaş koşulları, yetim ve kimsesiz çocuklar için çok daha dayanılmazdır. Yetimler bir yandan savaş ortamının tehlikelerini yaşarken bir yandan da beslenme, barınma, sağlık, güvenlik ve eğitim başta olmak üzere temel gereksinimlere erişim konusunda ciddi sorunlar yaşamakta; türlü sosyal, ekonomik ve psikolojik zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Hastalık, açlık, engellilik, kaçırılma gibi sorunlarla mücadele eden çocuklar, savaş koşullarında her türlü istismara açık hâle gelmektedir.

Savaş bölgelerinde tek başlarına hayatta kalmaya çalışan yetimlerin karşılaştığı en önemli problemlerden biri, yeterli ve gerekli sağlık yardımına erişememeleridir. Bulundukları yerlerdeki tıbbi imkânların kısıtlı olması veya hiç olmaması, korumasız durumdaki çocukların mağduriyetini daha da arttırmaktadır. Hayatını kaybeden binlerce çocuk, sivil kayıplar olarak kayıtlara geçerken geride kalan yüz binlercesi ise bir şekilde hayata tutunmaya çalışmaktadır. Son bir yılda Yemen'de 764, Irak'ta 438, Suriye'de 361, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde 178, Sudan'da 75 çocuk çatışmalar sebebiyle sakat kalmıştır.

Savaş alanlarında hayatta kalmayı başaran yetimlerin sıcak çatışma bölgelerinden çıktıktan sonra yaşadıkları süreç çok daha sorunlu geçmektedir; ya bir mülteci kampında ya da göç yollarının bilinmezliğinde yeni tehlikelerle mücadele etmek zorunda kalan bu çocuklar için artık çok daha zorlu ve riskli günler başlamaktadır. Bugün dünyadaki mülteci çocukların en az onda birinin yetim olduğu tahmin edilmektedir.

Savaşın çocuklar için en yıkıcı sonuçlarından biri de "çocuk asker" meselesidir. Küresel çatışmalarda yer alan çocuk asker sayısının beş yıl içinde %159 arttığı[32] ve 2012'den bu yana 30'dan fazla ülkede en az 300.000[33] çocuğun aktif olarak savaştığı belirtilmektedir.

Araştırmalar savaş bölgelerindeki 15 yaş altı 40 milyon çocuğun istismar ve ihmal mağduru olduğunu ve bu çocukların düzenli sağlık ve sosyal bakım hizmetine ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır.

Çocuklar savaş ve çatışmalarda sahada savaşçı, intihar bombacısı ve canlı kalkan olarak; kontrol noktalarında kuryelik ve casusluk yaptırılarak ve benzeri başka birçok şekilde kullanılmaktadır.

Savaş bölgelerinde eğitim altyapısının yıkılması, uzun vadede çocukların hayatına etki etmekte, iyi bir gelecek inşa etme imkânlarını ellerinden almaktadır. Savaş ve çatışmalarda okulların hedef alınması, binlerce çocuğun ve eğitim görevlisinin hayatına mal olmaktadır. Birleşmiş Milletler'in 2016-2018 yıllarını kapsayan bir raporunda Mali'de 657, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde 396, Irak'ta 161, Afganistan'da 68, Suriye'de 67, Somali'de 64, Güney Sudan'da 52, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde 28 okulun saldırıya uğradığı kaydedilmektedir.[34]

Savaş bölgelerinde çoğunlukla ev ve çadırlarda sürdürülmeye çalışılan eğitim faaliyetleri çocukların iyi bir gelecek kurmaları için yeterli olamamaktadır. Kaliteli bir hayat şansı ellerinden alınan bu çocuklar ya silahlı gruplara katılmakta ya da çocuk işçi olarak son derece ağır koşullarda çalışmak zorunda kalmaktadır.

İstismar vakaları savaş bölgelerinde çok daha yaygındır. Araştırmalar savaş bölgelerindeki 15 yaş altı 40 milyon çocuğun istismar ve ihmal mağduru olduğunu ve bu çocukların düzenli sağlık ve sosyal bakım hizmetine ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır.[35] Örneğin iç savaş ve işgal yorgunu Afganistan'da her yıl 1.500 çocuğun cinsel istismara uğradığı fakat çeşitli sebeplerden ötürü bu durumun sorumlularının ortaya çıkartılıp cezalandırılmadığı bildirilmektedir.[36]

Bütün bu sayılanların yanı sıra savaş mağduru çocuk ve yetimler, mülteci akışının yoğun olduğu sınır hatlarında insan tacirlerinin, organ mafyasının vb. diğer kötü niyetli oluşumların hedefi olmaktır. Araştırmalar her yıl yaklaşık 1,2 milyon çocuğun insan ticaretine konu olduğunu ortaya koymaktadır.[37] Bu çocukların önemli bir bölümünü de yetimler oluşturmaktadır. Organ ticareti, insan kaçakçılığı vb. pek çok suç örgütünün hedefinde olan yetim ve kimsesiz çocuklar, ayrıca farklı ülkelere para karşılığında evlatlık olarak gönderilmekte yahut dilendirilmekte veya fuhşa zorlanmaktadır. Son beş yılda Avrupa'ya göç eden çocuklardan 10.000 kadarından haber alınamaması, büyük bölümü yetim olan bu çocukların akıbeti konusunda ciddi endişelere sebep olmaktadır.[38]

Kız çocuklarının büyük ölçüde cephe hatlarından uzakta kullanıldıkları için genellikle çatışmalara katılmadıkları düşünülür; ancak bu doğru bir tespit değildir. Örneğin Afrika'da çocuk askerlerin %30-40'ı kızdır. Kız çocukları aynı za-

manda büyük oranda cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Yapılan çalışmalar savaş ortamlarında bu tür istismar olaylarının %40 civarında arttığını göstermektedir.[39]

Ortaya çıkan bu tablo, kriz bölgelerinde çalışan insani yardım kuruluşlarının da yetimlerin sadece barınma ve gıda ihtiyaçlarının karşılanmasına değil onların korunma, psikolojik destek, tedavi ve rehabilitasyon gibi ihtiyaçlarının karşılanmasına da ağırlık vermeleri gerektiğini göstermektedir. Yetimlerin içinde bulunduğu koşullar dikkate alınarak kişiye özgü bakım modelleri geliştirilmesi, savaşı yaşamış çocukların normal hayata dönüşü için büyük önem arz etmektedir.

İnsanın en çok ilgi ve şefkate ihtiyaç duyduğu çocukluk döneminde doğal afetler, savaş, göç ve fakirlik gibi sebeplerle istismara, tacize uğraması; savaşmaya, çalışmaya, zorbalığa zorlanması, insani değerleri emperyalist emelleri uğruna çiğneyen devletlerin insanlığa verdiği en büyük zararlardan biridir. Bu durum, gelecekte kural tanımayan, acımasız ve saldırgan nesiller üretecek ve insanlığı pek çok yeni problemle karşı karşıya bırakacaktır.

ENGELLİ YETİMLER

Dünyada 100 milyona yakın engelli çocuk bulunmaktadır.[40] 14 yaş ve altındaki her 20 çocuktan birinin orta ve ileri düzeyde bir engeli vardır. Bu rakamların bölgemizde devam eden Suriye ve Yemen iç savaşlarından önce hazırlanan raporlarda yer aldığı düşünüldüğünde, günümüzdeki rakamların çok daha fazla olduğu tahmin edilmektedir.

Engellilik, doğuştan veya bir kaza yahut hastalık sebebiyle meydana gelebildiği gibi doğal afet, savaş gibi sebeplerle de oluşabilmektedir. Bugün savaş yaşanan coğrafyalarda milyonlarca çocuk bombardımanlar sonucu en az bir uzvunu kaybetmekte ve ömür boyu bakımına muhtaç hâle gelmektedir. Ayrıca yıllar önce yaşanan savaşlar sırasında yerleştirilmiş ve patlamamış hâlde bırakılmış mayınlar bugün hâlâ ciddi bir tehlike oluşturmaya devam etmektedir. Örneğin Afganistan'daki iç savaş ve ABD işgali

Dünyada 100 milyona yakın engelli çocuk bulunmaktadır. 14 yaş ve altındaki her 20 çocuktan birinin orta ve ileri düzeyde bir engeli vardır.

Bugün savaş yaşanan coğrafyalarda milyonlarca çocuk bombardımanlar sonucu en az bir uzvunu kaybetmekte ve ömür boyu bakımına muhtaç hâle gelmektedir.

üzerinden yıllar geçmiş olsa da savaş döneminde ülkenin her yanına döşenmiş mayınların patlaması sebebiyle her yıl yüzlerce çocuk ölmekte, yüzlercesi de sakat kalmaktadır.

Geçen 10 yıl içerisinde silahlı çatışmalarda 2 milyondan fazla çocuğun öldürüldüğü, 1 milyondan fazlasının yetim kaldığı, 6 milyondan fazla çocuğun da ağır yaralandığı veya çatışmalara bağlı sebeplerle engelli olduğu görülmektedir. Ayrıca dünya üzerinde 15 milyondan fazla çocuğun mülteci olup göç etmek zorunda kaldığı ve 10 milyona yakın çocuğun da bu süreçteki olumsuzluklardan etkilenip ağır travmalar yaşadığı bilinmektedir.[41]

Neredeyse bütün altyapının tahrip edildiği, ekonomik ve sosyal olarak büyük yıkımlar yaşanan bu ülkelerde engelli kalan çocuklar için yeterli destek sağlanamadığı da bilinmektedir. Yetim nüfusun yoğun olduğu ve gerekli rehabilitasyon ve eğitim imkânının bulunmadığı bu kriz bölgelerinde, yetim ve engelli çocuklar hem yeterli sağlık, eğitim ve beslenme desteği alamamakta hem de toplumsal dışlanmaya maruz kalmaktadır. Bütün bu olumsuzluklar, çocukların yaşadığı travmanın şiddetini daha da artırmaktadır. Toplumsal dışlanmanın bir diğer boyutunu da birtakım yerel ve batıl inançlar oluşturmaktadır. Özellikle bazı az gelişmiş toplumlarda engelli çocukların öldürülme, şiddet görme ve istismara uğrama riskleri bir hayli yüksektir.

Tamamen dezavantajlı durumdaki engelli çocuklar, birçok tehlikeyle karşı karşıyadır. Bu çocukların maruz kaldığı ayrımcılık ve dışlanma, onları şiddet, ihmal ve istismara daha açık hâle getirmektedir. Araştırmalar engelli çocukların fiziksel ve cinsel istismara uğrama risklerinin yaşıtlarına göre dört veya beş kat daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Engelli çocuklara yönelik şiddetin önlenmesi için bu çocukların yaşam kalitesini yükseltecek sağlık, eğitim ve rehabilitasyon temelli programlar yapılması gerekmektedir; ancak bunun için öncelikle sorunun ciddiyetinin toplumun tüm kesimlerince kavranması gerekmektedir.

Ulusal stratejiler; engelli kimsesiz çocuklara sağlanan haklara ve korunmalarına yönelik ölçülebilir sonuçlara odaklanarak belirlenmelidir. Rehabilitasyon çalışmaları sırasında toplumla birlikte hareket edilmesi, çocuklar için kalıcı etki oluşturacaktır ve dolayısıyla bu durum toplumsal dışlanma ve şiddet vakalarının azalmasına katkıda bulunacaktır.

Amacı, işleyişi ve aktörleri incelendiğinde Afrika ve Asya'daki fakir ülke çocuklarının sahiplendirilmesiyle ilgili sürecin bu ülkelerdeki bazı dernek, yetimhane, kilise ve yardım kuruluşları tarafından yeni bir Batılılaştırma ve misyonerlik aracı hâline getirildiği yönünde ciddi iddialar bulunmaktadır.

ULUSLARARASI EVLAT EDİNME PROGRAMLARI *(BABYLİFT)*

1975 yılında Amerika-Vietnam Savaşı'yla gündeme gelen *babylift* kavramı, esasen Asyalı çocukların Amerikanlaştırılmasını ifade etmektedir. "Bebek Kurtarma Operasyonu" olarak adlandırılan "*Operation Babylift*" sırasında resmî rakamlara göre ABD'ye 2.000, Kanada, Avustralya ve Avrupa'ya 1.300 olmak üzere en az 3.300[42] bebek ve çocuk götürülmüştür. ABD Güney Vietnam'dan aldığı bu çocukların savaş koşulları, yetimlik ve bakımsızlık nedeniyle götürüldüğünü açıklamış olsa da sonradan bu çocukların hepsinin yetim olmadığı anlaşılmıştır. Vietnamlı çocuklar, yetimhanelerden ve hatta ailelerinden alınarak ülkelerinden ve millî köklerinden koparılmıştır.

Bebek Kurtarma Operasyonu'nun arka planında, Vietnam'da 20 yıldan fazla süren savaş sırasında bu ülkedeki yetimlerle ilgili çalışan bazı Batılı grupların çocukların acilen Güney Vietnam'dan tahliye edilmesi kararı yatmaktadır. O dönem için Uluslararası Çocuk Hizmetleri (Holt), Amerika'nın Uluslararası Sosyal Hizmetleri (TAISSA), Katolik Yardım Hizmetleri (CRS), Dünya Vizyon Yardım Örgütü (WVRO), Vietnam Çocukları (FCVN) ve Pearl S. Buck Vakfı (PBF) gibi kuruluşların koordinasyonunda gerekli prosedürler sağlanmış(!) ve çocukların tahliyesine yönelik uçuşlar gerçekleştirilmiştir.[43]

Operasyonun başlamasıyla ABD ve diğer Batılı ülkelerdeki evlat edinme başvurularının arttığı belirtilmektedir. Bu süreçte evlat edinilen çocukların %91'den fazlasının sekiz yaş altı, %51'inin de iki yaş altı olduğu; çocukların %57'sinin erkek, %43'ünün kız olduğu; %20'sinin ise melez olduğu kaydedilmiştir. Gerçek şu ki, bu çocukların Güney Vietnam'dan çıkarılması, 1970-1975 yılları arasında yürütülen ülkeler arası bir evlat edinme programı çerçevesinde planlanmıştır.[44]

Günümüzde *babylift* tabiri, uluslararası evlat edinme programlarını nitelemek için kullanılan bir kavram hâlini almıştır. Temelinde Batı'daki bazı zengin ailelerin başka ülkelerden evlat edinmeleri olarak tanımlanmaktadır. Ancak insani amaçlarla yapılıyor gibi görünen bu çocuk transferlerinin göründüğü kadar masum olmadığı, çeşitli vesilelerle açıkça anlaşılmıştır. Amacı, işleyişi ve aktörleri incelendiğinde Afrika ve Asya'daki fakir ülke çocuklarının sahiplendirilmesiyle ilgili bu sürecin bu ülkelerdeki bazı dernek,

yetimhane, kilise ve yardım kuruluşları tarafından yeni bir Batılılaştırma ve misyonerlik aracı hâline getirildiği yönünde ciddi iddialar bulunmaktadır. Zira bugün yardıma muhtaç coğrafyalarda çalışma yapan birçok misyoner kurumun, yardım kisvesi altında bu toplumlarda Hristiyanlığı yaymak için yetimlerin mağduriyetini kullandığı bilinmektedir.[45]

Evlat edinmenin kutsallığı ile ilgili yayınlar, dünyaca ünlü sanatçı ve aktrislerin Afrika ve Asya ülkelerine yaptığı geziler ve buralardan çocuk evlat edinmeleri, medya aracılığıyla özendirici hâle getirilmektedir. Sembol isimler üzerinden yapılan bu tür çocuk transferlerinin kolaylaştırılması, Batı'daki birçok Ortodoks Hristiyan ailenin benzer adımlar atmasını teşvik etmiş ve binlerce Afrikalı çocuk bu yolla Batılı ailelere evlatlık verilmiştir. Sayıları her geçen gün artan misyoner kuruluşların bu işe önayak olduğu, fakir bölgelerde yaptıkları yardımlar sayesinde etkinliklerini arttırdığı ve yerel halkın güvenini kazanarak buralarda rahatça çalıştığı bildirilmektedir. Bölgelerdeki nüfusla ilgili veriler toplayan bu kuruluşların faaliyetleri, bu çalışmanın belli bir çerçeve ve program dâhilinde sistematik olarak yürütüldüğünü göstermektedir. Bütün bunlar da misyonerlere veya koruyucu aile sistemi adı altında yetimlerin inançlarını ve kültürlerini değiştirmeyi hedefleyen kuruluşlara karşı çok dikkatli olunması gerektiği açıkça ortaya koymaktadır.

Bugün uluslararası çocuk transferine dair resmî rakamların bulunmaması, söz konusu faaliyetin boyutları ile ilgili ciddi soru işaretlerine sebep olmaktadır. Örneğin 2008 yılında 100'den fazla küçük çocuğun Fransız bir kuruluş tarafından (*L'Arche de ZoÃ*) Çad dışına kaçırılırken yakalanması olayında olduğu gibi, bugün de birçok ülkeden yetimin Batılı ülkelerin hedefinde olduğu bilinmektedir.

Bugün yardıma muhtaç coğrafyalarda çalışma yapan birçok misyoner kurumun, yardım kisvesi altında bu toplumlarda Hristiyanlığı yaymak için yetimlerin mağduriyetini kullandığı bilinmektedir.

Yurt dışından evlat edinmenin bir sektöre dönüştüğü günümüzde Etiyopya, Kamboçya, Somali, Çad, Afganistan, Çin, Filipinler gibi ülkelerden çocuklar çeşitli kisveler altında âdeta kaçırılmaktadır. Bu çocukların başta Avrupa ve Amerika olmak üzere dünyanın dört bir yanına para karşılığında satıldığı bilinmektedir.[46] Yapılan teşviklerle Batı'da âdeta nüfusu artırma siyasetinin bir parçası hâline gelen bu uygulama, kendileri açısından yararlı olsa da evlat edinilen çocuklar açısından oldukça yıpratıcı olmaktadır.

KAYIP MÜLTECİ ÇOCUKLAR

2016 yılı verilerine göre 18 yaş altı mülteci çocuk sayısı 28 milyondur;[47] bu sayının 2020'de en az %50 oranında arttığı tahmin edilmektedir. Bu çocuklardan 7 milyonunun akıbeti ise tam bir muammadır.[48] Zira göç yollarında kaybolan çocukların hangi ülkede, hangi koşullarda yaşadığı, kimin himayesinde olduğu gibi konularda büyük bir belirsizlik bulunmaktadır. Bu durum, söz konusu çocukların tamamının kaybolduğu anlamına gelmemekle birlikte, düzensiz kayıtlar bu çocukların takibini imkânsız hâle getirmiştir.

Bunlar arasında başka bir çocuk grubu daha bulunmaktadır ki, asıl risk altında olanlar bu gruptakilerdir. Bugün binlerce çocuk yanında ailesi veya herhangi bir refakatçisi olmaksızın Avrupa ülkelerinde bulunmaktadır. *Europol*'ün (Avrupa Polis Teşkilatı) verilerine göre, 2016 yılında yaklaşık 10.000[49] refakatsiz mülteci çocuk kayıp olarak bildirilmiştir. Aradan geçen dört yılda özellikle Suriye'de devam eden savaş sebebiyle yaşanan yoğun göç hareketleri bu rakamların daha da artmasına yol açmıştır.

2017 yılında Avrupa genelinde 538.000 kayıtlı sığınmacıya koruma statüsü sağlanmıştır.[50] Bunlardan 31.400'ü refakatsiz çocuk olarak kayıtlara geçmiştir. Kayıtlı refakatsiz çocukların büyük kısmını erkekler (%89) oluşturmaktadır. Yaş ortalaması 16 ila 17 arasında değişen çocukların oranı %77 (24.200) iken, yaş ortalaması 14 ila 15 arasındaki çocukların oranı %16'dır (5.000); 14 yaş altı çocukların oranı ise %6 (2.000) olarak tespit edilmiştir.[51]

2017 yılı verilerine göre, en fazla sayıda reşit olmayan sığınmacı barındıran ülke İtalya'dır. Avrupa genelinde kayıtlı refakatsiz çocukların %32'si (10.000'in üzerinde) bu ülkeye iltica etmiştir. İtalya'yı

%29 ile (9.100) Almanya, %8 (2.500) ile Yunanistan, %7 ile (2.200) Birleşik Krallık, %4 ile (1.400) Avusturya, %4 ile (1.300) İsveç ve yine %4 ile (1.200) Hollanda takip etmektedir. Yedi Avrupa Birliği (AB) ülkesine ait bu oranlar, Avrupa genelindeki kayıtlı çocuk sığınmacıların %90'ına tekabül etmektedir.[52]

AB ülkelerindeki kayıp refakatsiz çocuklara dair net rakamları tespit etmek, hem kayıt sistemindeki noksanlıklar hem de kapsamlı ve karşılaştırmalı veriler olmaması sebebiyle mümkün değildir. Kısacası, eksik veya çoklu kayıt yapılması, birden fazla ülke ve şehirde kayıt yapılması, eksik kişisel bilgi ve yetersiz kimlik tespiti gibi sebeplerle kayıp çocuk nüfusu hakkındaki gerçek bilgilere ulaşılamamaktadır.[53]

Bazı AB ülkelerindeki kurumların, özellikle İtalya ve Yunanistan'dakilerin, büyük çaplı mülteci akımlarına hazırlıklı olmamaları, refakatsiz mülteci çocukların gözden kaçırılmasına ve uygun koruma, barınma ve sığınma prosedürlerine erişememelerine yol açmıştır. Kimlik tespitleri yapılamayan bu çocuklar için yasal vasi tayin edilmesi gibi bir uygulama da söz konusu olamamaktadır.[54]

2016 yılı verilerine göre 18 yaş altı mülteci çocuk sayısı 28 milyondur; bu sayının 2020'de en az %50 oranında arttığı tahmin edilmektedir. Bu çocuklardan 7 milyonunun akıbeti ise tam bir muammadır.

Avrupa Komisyonu'nun tahminlerine göre, refakatsiz mülteci çocukların büyük bir kısmı sığınma talebinden önce veya sığınma sürecinde ortadan kaybolmuştur. Çocukların çoğunlukla ülkeye giriş yaptıktan sonraki birkaç gün içerisinde herhangi bir başvuru gerçekleştirmeden önce kayboldukları tespit edilmiştir. Bu durum, refakatsiz çocukların, sığınma taleplerinin olumsuz değerlendirilmesi veya sınır dışı edilme korkusuyla farklı bir ülkeye gitme çabası olarak açıklanmaktadır.[55] Bir diğer grubun da AB sınırları içerisinde bulunan aile bireylerini aramak amacıyla farklı ülkelere gittiği tahmin edilmektedir. Refakatsiz çocuklardan bazılarının akıbeti hakkında ise hiçbir bilgi bulunmamaktadır.

AB ülkelerinin sığınma yönetmeliklerinde; bilgilendirme, yasal temsil, aile birleşimi ve çocuk haklarının korunması konularında hâlen boşluklar bulunmaktadır. Oysaki ailelerinden ayrı düşmüş olmaları sebebiyle kayıt ve kabul işlemlerinin özenle gerçekleştirilmesi zorunlu olan refakatsiz çocukların özel bir koruma, bakım ve desteğe muhtaç oldukları muhakkaktır. Bu nedenle kayıt işlemlerinin hemen ardından bu çocuklara yasal temsilcilerin tayin edilmesi, sığınma prosedürü konusunda bilgilendirilmeleri, korunaklı ve uygun yerlerde barındırılmaları gibi koşulların karşılanması gerekmektedir. Sığınma sürecinde, "Çocuk Dostu Muamele Prosedürleri" kapsamında çocuklara öncelik tanınması, kimlik tespiti ve kayıtlarının eğitimli personel tarafından uygun şekilde yapılması büyük önem arz etmektedir.

Bütün çocuklar korunma, hayatta kalma ve gelişimleri için gerekli koşulların sağlanması konusunda bazı temel haklara sahiptir. Refakatsiz mülteci çocuklardan sorumlu birçok kurumun bulunduğu AB ülkelerinde, bu kurumlar

Avrupa sınırlarını geçmek için insan kaçakçılarının yardımına muhtaç olan refakatsiz çocuklar, âdeta kaçınılmaz olarak bu kişilerin ve diğer suç şebekelerinin eline düşmekte ve kendilerinden istenen yüksek ücretleri ödeyemediklerinden her türlü sömürüye maruz kalmaktadır.

çocukların temel ihtiyaçlarını karşılama, sosyal uyum sağlanması için gerekli çalışmaları planlama ve hayata geçirme noktasında önemli rol oynamaktadır. Ayrıca sivil toplum kuruluşları da refakatsiz mülteci çocuklar için sosyal ve psikolojik destek hizmeti sunmaktadır. Ancak tüm iyi niyetli çabalara rağmen bu çocukların bir kısmının sömürü, suistimal ve şiddet kurbanı olma ihtimali bir hayli yüksektir.[56]

Avrupa genelinde reşit olmayan çocukları sömüren çok sayıda suç şebekesi olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bu çocuklar her an kötü niyetli bu yapıların ağına düşme; fuhuş, uyuşturucu kaçaklığı, organ ticareti vb. amaçlar için kullanılma tehdidiyle karşı karşıyadır.[58] Avrupa sınırlarını geçmek için insan kaçakçılarının yardımına muhtaç olan refakatsiz çocuklar, âdeta kaçınılmaz olarak bu kişilerin ve diğer suç şebekelerinin eline düşmekte ve kendilerinden istenen yüksek ücretleri ödeyemediklerinden her türlü sömürüye maruz kalmaktadır. Bu suç örgütlerinin ödemelerini almak için şiddet ve suistimal gibi yöntemlere de başvurdukları bilinmektedir. Bazı durumlarda ebeveynler, göç yollarında kaçakçılar tarafından rehin alınan çocuklarının serbest bırakılması karşılığında yüklü paralar ödemeye zorlanmaktadır. Bu noktada acil olarak yapılması gereken, mülteci akışını engellemek yerine, insan kaçakçılarını engelleyici tedbirler almaktır. Refakatsiz çocukların korunması için, mülteci statüsüne bakılmaksızın, insan hakları ve çocuk hakları sözleşmelerinin uygulanması büyük önem arz etmektedir.

ÇOCUK VE EĞİTİM

Birleşmiş Milletler verilerine göre, dünyada 263 milyon çocuk ve genç okula gidememekte, eğitim alamamaktadır.[59] Okula gidemeyen ilköğretim çağındaki (6-11 yaş arası) 61 milyon çocuğun %53'ü kızdır. Okula gidemeyen çocukların dörtte biri, değişik krizlerin yaşandığı ülkelerde bulunurken,[60] eğitim imkânından mahrum olan çocuklarının önemli bir bölümünün de yetim olduğu tahmin edilmektedir.[61]

2010-2018 yılları arasında dünya genelindeki okullaşma oranları, okul öncesinde %20,4, ilköğretimde %6, ortaöğretimde %10,5, yükseköğretimde %3,1

Birleşmiş Milletler verilerine göre, dünyada 263 milyon çocuk ve genç okula gidememekte, eğitim alamamaktadır.

Ebeveyn yokluğu ile akademik başarı arasında doğrudan bir ilişki olduğu kabul edilmektedir.

artış göstermiştir.[62] Bu süreçte ülkelerin millî gelirlerinden eğitime ayırdıkları payın arttığı ve genel olarak eğitim konusuna yaklaşımın olumlu yönde bir seyir izlediği gözlenmiştir. Aynı dönemde dünya genelindeki okuryazarlık oranı ortalama %82,5 olarak kaydedilmiştir; İslam ülkelerinde ise bu oran %73 seviyesinde kalmıştır.[63] Aslında İslam ülkelerinde yapılan çeşitli kampanyalar ve bilinçlendirme çalışmaları olumlu sonuç vermiş ve 2010-2018 arasında okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise kayıtlarında artış yaşanmıştır. Bu süreçte İslam İşbirliği Teşkilatı üye ülkelerindeki oranlar; okul öncesi eğitimde %24,9'dan %45,3'e, ilköğretimde %98,2'den %104,4'e, ortaöğretimde %58,4'den %68,9'a yükselmiştir; ancak bu rakamlar hâlihazırda dünya ortalamasının gerisindedir.[64]

Ebeveyn yokluğu ile akademik başarı arasında doğrudan bir ilişki olduğu kabul edilmektedir. Buna bir de yoksulluk, engellilik ve savaş ortamında yetimlik durumu eklendiğinde, bu çocukların hem eğitim sistemine katılımları hem de eğitim başarıları ciddi oranda düşmektedir. Ancak sadece yetim ve kimsesiz çocuklar için değil, tüm çocuklar için bütüncül bir eğitim sistemi modeli belirlenip uygulanması

Sadece yetim ve kimsesiz çocuklar için değil, tüm çocuklar için bütüncül bir eğitim sistemi modeli belirlenip uygulanması gerekmektedir.

Bütüncül eğitim; sosyalleşebilme, olumlu karakter gelişimi ve yaşanan travmaların rehabilitasyonu konularında çocuğa ciddi katkı sağlamaktadır.

gerekmektedir. Zira bütüncül eğitim; sosyalleşebilme, olumlu karakter gelişimi ve yaşanan travmaların rehabilitasyonu konularında çocuğa ciddi katkı sağlamaktadır. Ayrıca özellikle savaş coğrafyalarındaki eğitim kurumlarının sayısının arttırılması ve kaliteli eğitim için gereken temel unsurların sağlanması yanı sıra bu kurumlarda uzman psikologların istihdam edilmesi de yetim çocuklar ve aileleri için hayati önemdedir. Bu konuda örnek teşkil eden Türkiye, binlerce Suriyeli çocuk ve gencin eğitimi için ciddi çalışmalar yürütmektedir. Türkiye'de gerek Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda gerekse Suriyeli eğitimcilerin kendilerinin kurduğu okullarda 610.000'den fazla mülteci çocuk eğitim almaktadır.[65]

Engelli çocukların eğitimleri ayrı bir planlama ve profesyonellik istemektedir; ancak hem engelli hem de yetim olan çocukların eğitimleri çok daha büyük bir özen gerektirmektedir. Bu noktada bilhassa özel eğitim veren kurumların ve iyi yetişmiş kaliteli öğretmenlerin sayısının arttırılması, okulların fiziki şartlarının engellilere uygun olarak dizayn edilmesi, yeterli materyal ve medikal desteğin sağlanması büyük önem arz etmektedir. Bu alanla ilgili maddi yatırımlar olumlu sonuçlar vermeye başlamış ve engelli popülasyonun çoğu ilköğretim mezunu seviyesinden ortaöğretim seviyesine ulaşmıştır. Ulusal stratejiler, engelli kimsesiz çocukların haklarının gözetilmesini ve ölçülebilir sonuçlara odaklanarak hareket edilmesini zorunlu kılmaktadır.[66]

Çocukların rehabilitasyonu sürecinde toplumla birlikte hareket edilmesi kalıcı bir etki oluşturacak, dolayısıyla toplumsal dışlanma ve şiddet vakaları da büyük oranda azalacaktır. Bu noktada yalnızca çocukların eğitiminin desteklenmesinin yeterli olmadığını, toplumsal bilinç düzeyini artıracak çalışmaların yanı sıra çocukların, özellikle kimsesiz çocukların karşı karşıya olduğu tehditlerin de bertaraf edilmesinin zorunlu olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Unutulmamalıdır ki, dünya tarihinde lider, siyasetçi, bilim insanı ve önemli görevlerde insanlığa hizmet eden, anne ve/veya babası olmayan pek çok başarılı isim vardır. Devlet politikası olarak uygulanacak toplumsal bilinçlendirme çalışmaları yanında sivil toplum kuruluşlarının toplumdan bireye uzanan projeleri, gönüllülük esasıyla çalışan yardım kuruluşlarının daha geniş coğrafyalarda stratejik biçimde örgütlenmesi, başta yetim ve kimsesiz çocuklar olmak üzere tüm çocukların güvenliği için son derece önemli katkılar sağlayacaktır.

SONNOTLAR

[1] https://www.independent.co.uk/news/world/africa/hunger-child-deaths-africa-stunted-malnourished-a8945266.html

[2] "Resilience Building Studies: Conflicts, Peace and Security", SESRIC, http://www.sesric.org/conflicts-peace-security.php

[3] Ahmet Burak Özkan, "Dünya genelinde öksüz ve yetim çocukların sayısı 140 milyon", https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/5549

[4] Hatice Sezgin, "Avrupa'da Kayıp Refakatsiz Mülteci Çocuklar", Araştırma 104, İNSAMER, Ağustos 2019, https://insamer.com/tr/avrupada-kayip-refakatsiz-multeci-cocuklar_2331.html

[5] "Who is an Orphan?", Children of Grace, https://childrenofgrace.com/who-is-an-orphan/

[6] "Number of Orphans Drops in Countries Around the World", Learning English, https://learningenglish.voanews.com/a/number-of-orphans-drops-in-countries-around-the-world/4174571.html

[7] "The Plight of Orphans in Belarus", Child Fund International, https://www.childfund.org/Content/NewsDetail/2147489706/

[8] "Orphans", UNICEF, https://www.unicef.org/media/orphans

[9] "Orphans", UNICEF https://www.unicef.org/media/media_45279.html

[10] "My Orphan", Muslim Global Relief, http://www.muslimglobalrelief.org/my-orphan.aspx

[11] "Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları Hak Temelli Perspektif", UNICEF, http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Cocuk%20Haklari%20ve%20Gazetecilik.pdf, s. 69.

[12] "Child Labour", ILO, https://www.ilo.org/global/topics/child-labour/lang--en/index.htm

[13] H. Zehra Kavak, *Dünyadaki Yetim Gerçeği*, İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2014, s. 3.

[14] Pınar Harmancı, "Dünyadaki ve Türkiye'deki İntihar Vakalarının Sosyodemografik Özellikler Açısından İncelenmesi", *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2015.

[15] "Education", UNESCO, http://www.unesco.org/new/en/archives/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-all/single-view/news/263_million_children_and_youth_are_out_of_school_from_primar/

[16] "Suriye'de Çocuk Olmak", İNSAMER, 2019, https://insamer.com/tr/suriyede-cocuk-olmak_2025.html

[17] "Help Save Children in Somalia", Save The Children, https://www.savethechildren.org/us/what-we-do/where-we-work/africa/somalia

[18] "Help Save Children in Yemen", Save The Children, https://www.savethechildren.org/us/what-we-do/where-we-work/greater-middle-east-eurasia/yemen

[19] https://tr.wikipedia.org/wiki/Okuryazarl%C4%B1k_oran%C4%B1na_g%C3%B6re_%C3%BClkeler_listesi

[20] "Help Save Children in Afghanistan", Save The Children, https://www.savethechildren.org/us/what-we-do/where-we-work/greater-middle-east-eurasia/afghanistan

[21] "Bangladesh without Orphans", WWO, https://www.worldwithoutorphans.org/movements/country-movements/people_organization/13955

[22] "Top Contributers and Efforts to Aid Orphans in Pakistan", https://borgenproject.org/orphans-in-pakistan/

[23] "Upporting Orphans and Vulnerable Children in Nigeria", MSH, http://www.msh.org/news-events/stories/supporting-orphans-and-vulnerable-children-in-nigeria-a-conversation-with

[24] https://www.insidermonkey.com/blog/11-countries-with-highest-orphan-population-406120/2/

[25] Emrin Çebi, *İslam Dünyasında Yetimhanelerin Durumu ve İyileştirilmesine Yönelik Çalışmalar*, İNSAMER, 22 Haziran, 2015, https://insamer.com/tr/islam-dunyasinda-yetimhanelerin-durumu-ve-iyilestirilmesine-yonelik-calismalar_204.html

[26] https://www.worldwithoutorphans.org/movements/country-movements/people_organization/13963

[27] "Orphan Crisis", Bloom, http://www.bloomworldwide.org/orphan-crisis-by-country/

[28] Kavak, age.

[29] "Kenya without Orphans", WWO, https://www.worldwithoutorphans.org/movements/country-movements/people_organization/13958

[30] "Ethiopia without Orphans", WWO, https://www.worldwithoutorphans.org/movements/country-movements/people_organization/13963

[31] "Çocuk Hakları ve Gazetecilik...", s. 69.

[32] "Number of child soldiers involved in conflicts worldwide jumps 159% in 5 years", https://thedefensepost.com/2019/02/11/child-soldiers-global-increase/

[33] "Çocuk Hakları ve Gazetecilik...", s. 69.

[34] Birleşmiş Milletler, Genel Kurul Güvenlik Konseyi, *Çocuklar ve Silahlı Çatışma Genel Sekreter Raporu*, 16 Mayıs 2018.

[35] "Çocuk Hakları ve Gazetecilik...", s. 69.

[36] Children of Afghanistan", Humanium, https://www.humanium.org/en/afghanistan/

[37] "Çocuk Hakları ve Gazetecilik...", s. 69.

[38] "10,000 refugee children are missing, says Europol", *The Guardian*, https://www.theguardian.com/world/2016/jan/30/fears-for-missing-child-refugees

[39] "Number of child soldiers...".

[40] "Disabilities", UNICEF, https://www.unicef.org/disabilities/

[41] "Çocuklar ve Travma", HASUDER, https://halksagligiokulu.org/anasayfa/components/com_booklibrary/ebooks/%C3%87OCUKLAR%20VE%20SAVAS_HASUDER%20YAYIN%20NO_2014_2.pdf

[42] "Legacy Of Operation Babylift", https://www.adoptvietnam.org/adoption/babylift.htm

[43] "Agency For International Development, Operation Babylift Report, 1975" https://pages.uoregon.edu/adoption/archive/AIDOBR.htm

[44] "Agency For International…"

[45] Sevgi Altundal Hajdari, *Tarihî Süreç İçerisinde Misyonerlik ve Misyonerlerin Yetim Faaliyetleri*, İHH, Ramazan 2016, https://insamer.com/tr/tarihi-surec-icerisinde-misyonerlik-ve-misyonerlerin-yetim-faaliyetleri_454.html

[46] Zülfiye Zeynep Bakır, *2018 Dünyanın Çocuk Karnesi*, Araştırma 63, İNSAMER, Mayıs 2018, https://insamer.com/tr/2018-dunyanin-cocuk-karnesi_1490.html

[47] "Nearly 50 Million Child Uprooted Worldwide", https://www.unicef.org/press-releases/nearly-50-million-children-uprooted-worldwide

[48] "Avrupa Yollarındaki Mülteci Çocuklar Terör Örgütlerinin Hedefinde", https://www.trthaber.com/haber/dunya/avrupa-yollarindaki-multeci-cocuklar-teror-orgutlerinin-hedefinde-442342.html

[49] "Disappearance of Migrant Children in Europe", https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2017/599292/EPRS_ATA(2017)599292_EN.pdf

[50] https://ec.europa.eu/eurostat/de/web/euro-indicators/news-releases

[51] https://ec.europa.eu/eurostat/de/web/euro-indicators/news-releases

[52] https://ec.europa.eu/eurostat/de/web/euro-indicators/news-releases

[53] BumF Bundesfachverband unbegleitete minderjährige Flüchtlinge, "Verschwundene Flüchtlingskinder: Was die Bundesregierung und Europa tun müssen", 2016, https://bumf.de/src/wp-content/uploads/2018/02/Verschwundene-Fl%C3%BCchtlingskinder-Was-die-Bundesregierung-und-Europa-tun-m%C3%BCssen.pdf

[54] "A child is a child", UNICEF, 08.03.2017, https://www.unicef.de/blob/141422/acaf7e52cf898706ebbfc71702fb471c/a-child-is-a-child--unicef-report-17-05-2017-data.pdf

[55] European Commission, EMN Inform; Politiken, Praktiken und Daten über unbegleitete Minderjährige, 2015, https://www.emn.at/wp-content/uploads/2018/05/EMN-Inform-2014_Unbegleitete-Minderj%C3%A4hrige.pdf

[56] European Parliament, "Refugee children missing in Europe", 2017, http://www.europarl.europa.eu/news/en/agenda/briefing/2017-03-01/7/refugee-children-missing-in-europe

[57] DW Made for minds, "Rund 10.000 Flüchtlingskinder verschwunden", 2016, https://www.dw.com/de/rund-10000-fl%C3%BCchtlingskinder-verschwunden/a-19014589

[58] "A child is a child", UNICEF, 2017, https://www.unicef.de/blob/141422/acaf7e52cf898706ebbfc71702fb471c/a-child-is-a-child--unicef-report-17-05-2017-data.pdf

[59] "Education", UNESCO, http://www.unesco.org/new/en/archives/education/themes/leading-the-international-agenda/education-for-all/single-view/news/263_million_children_and_youth_are_out_of_school_from_primar/

[60] "Education" https://www.unicefturk.org/yazi/egitim_calismalarimiz_dunyadan

[61] "Help Save Children in Afghanistan", Save The Children.

[62] SESRIC, *Statistical Yearbook on OIC Member Countries*, 2019, s. 52.

[63] https://www.dogrulukpayi.com/bulten/islam-isbirligi-teskilatinin-egitim-istatistikleri

[64] SESRIC, age. s. 56-67.

[65] "Türkiye'de Çocukların Eğitim Yoluyla Korunması", UNICEF, http://unicef.org.tr/basin-merkezidetay.aspx?id=32842

[66] A. Hümeyra Kutluoğlu Karayel, "Savaşın Engellileri: Engelli Yaşama Mahkûm Edilen Suriyeliler", Gözlem-Saha 12, İNSAMER, Aralık 2018, https://insamer.com/tr/savasin-engellileri-engelli-yasama-mahkm-edilen-suriyeliler_1873.html

DÜNYA YETİMLER GÜNÜ
15 RAMAZAN

YERYÜZÜNÜN KUTLU EMANETLERİ

Sevginizle Büyüyor

İslam İşbirliği Teşkilatı, her yıl Ramazan ayının 15. gününü İslam aleminde **Dünya Yetimler Günü** olarak ilan etmiştir.

YETİM YAZ **3072**'YE GÖNDER **5₺** BAĞIŞLA

İHH İNSANİ YARDIM VAKFI

Dünyadaki yetim ve kimsesiz çocuk sayıları doğal ya da insan eliyle üretilen krizler nedeniyle her geçen gün artmaktadır. Çocukların yetim ve korumasız kalmasını önlemek mümkün olamasa da yetimlik sebeplerini azaltmak için yapabilecek çok şey vardır. Elinizdeki çalışma, toplumun bu en hassas ve kırılgan kesimini oluşturan yetim çocuklar konusuna dikkat çekmek ve dünyadaki yetim gerçeğini çeşitli boyutlarıyla ortaya koymak üzere hazırlanmıştır.

DÜNYA YETİMLER GÜNÜ
15 RAMAZAN

İHH
İNSANİ YARDIM VAKFI

www.insamer.com info@insamer.com
www.ihh.org.tr